

בס"ד, כ"ו כסלו התשפ"ו

זבחים צ"ג – כיבוס דם חטאת פסולה, שיעור הזאה וטבילה, ובגדים שטעונים כיבוס

שאלות:

1. מרים טמאה נידה האם היא יכולה להיטהר מטומאת מת?

דם חטאת על בגד טמא

הגמרא ממשיכה את דיני כיבוס דם חטאת שניתז על בגד, ועוסקת במקרה של דם שנטמא על ידי הבגד הטמא.

- **רמי בר חמא** שואל את **רב חסדא**: דם חטאת שניתז על בגד שהוא טמא – האם הדם טעון כיבוס? (כי אם הדם נטמא, הוא פסול ודם פסול לא טעון כיבוס).
- **רב הונא בריה דרב יהושע**: מדייק **שרמי בר חמא** סובר שדם חטאת שנפסל לפני שניתז על הבגד – לא טעון כיבוס (ואפילו שהייתה לו שעת הכושר, שלא כדעת **רבי עקיבא**). לכן השאלה היא על מקרה שבו הפסול (של הדם) וההזאה על הבגד באו **בבת אחת**.
- **רב חסדא** משיב שהשאלה תלויה במחלוקת **רבי אלעזר** ו**חכמים** לגבי "מי חטאת שנטמאו ומטהרים" **רבי אלעזר** מוכיח מהזאה על נידה שטמאה גם בטומאת מת, שלכאורה למרות שהמים טמאים הם עדיין מטהרים אותה מטומאת מת. הגמרא מביאה שלושה הסברים למחלוקת הזאת:

- **רבה** מסביר **שרבי אלעזר** לומד מהזאה על נדה, וסובר שהעברת כלי מי חטאת מעל טומאה מטמאת (כדעת **רבי עקיבא**). **אביי** דוחה את ההסבר הזה (**ורבה** הודה **לאביי**), כי **רבי עקיבא** מודה שבהזאה באוויר מעל נידה המים לא נטמאים.
- **אביי** מפרש את המחלוקת בשאלה: האם דנים טומאה קדומה (שנטמאה קודם) מטומאה שחלה עכשיו בבת אחת (כמו הזאת נדה, שגם אצלה לכאורה המים נטמאים בבת אחת כשהם נוגעים בה)? (**רבי אלעזר** אומר שדנין, ו**חכמים** אומרים שלא דנין). לכן, לדעת **אביי**, המחלוקת היא בדיוק בשאלה של **רמי בר חמא**. ולדעת **רבי אלעזר** הדם נפסל בדיוק כשהגיע לבגד הטמא ולא צריך כיבוס.
- **רבא (הסבר אחר)**: אומר שכולם מסכימים שלא דנין טומאה קדומה מטומאה שחלה עכשיו. המחלוקת היא: **רבי אלעזר** שסובר שהזאה צריכה שיעור (ומצטרפות הזאות), ולכן תחילת המים שהיזו כבר נטמאו ולא היה בהם שיעור, ולמרות זה הם מצטרפים להזאות הבאות ומטהרים – ומכאן ההוכחה של **רבי אלעזר** שמים שנטמאו מטהרים.

2. מזרק דם של חטאת נשבר לפני הזריקה. האם צריך לכבס את הדם שנשפך על בגדו של יוסי?

מחלוקת בדיון חטאת פסולה

- הגמרא ממשיכה את הדיון בדיון כיבוס דם חטאת פסולה, ומביאה מחלוקת תנאים בברייתא על פרשנות הפסוקים.
- **תנא קמא**: (לומד מהפסוק "מַדְמָה") שמדם כשירה טעון כיבוס, דם פסולה לא טעון כיבוס.

- **רבי עקיבא:** מחלק: אם הייתה לה שעת הכושר (והיא נפסלה אחרי זה) – דמה טעון כיבוס. אם לא הייתה שעת הכושר (ונפסלה לפני שהיה ראוי לזריקה) – לא טעון כיבוס.
- **רבי שמעון:** אומר: בין שהייתה ובין שלא הייתה שעת הכושר – דמה לא טעון כיבוס.
- המחלוקת היא על ריבוי ומיעוט הפסולים מהפסוקים:

- **רבי שמעון:** לומד משני מיעוטים: "אתה" ו"מִדְמָה", ששניהם באים למעט חטאת פסולה. בין שהייתה לה שעת הכושר ובין שלא (הפסוק על בגד טעון כיבוס הוא "וְאֲשֶׁר יִזֶה מִדְמָה עַל הַבְּגָד", והפסוק הבא אחרי הפסוק של כלי הנחושת אומר: "כֹּל זָכָר בְּכֹהֲנִים יֹאכַל אֶתָּה" – והמילה "אתה" היא מיעוט).
- **רבי עקיבא:** משתמש רק במיעוט אחד ("מִדְמָה") כדי להוציא את זו שלא הייתה לה שעת כושר. את המיעוט השני ("אתה") הוא דורש לגבי דין אחר: מריקה ושטיפה של כלי נחושת שבושלה בו חטאת, הוא דורש את זה לפרט לתרומה (שאם נתבשלה, היא לא צריכה מריקה ושטיפה).
- **רבי שמעון:** לא דורש את המיעוט "אותה" לתרומה, כי לשיטתו קדשים קלים ותרומה לא טעונים מריקה ושטיפה, ולכן אין צורך בכתוב מיוחד למעט תרומה מהדין הזה.

3. משה כהן, קיבל דם בשני כלים קטנים, וערבב אותם. הדם הזה מחייב כיבוס אם ניתז על בגד?

המשנה והגמרא: איזה הדם הטעון כיבוס

המשנה מפרטת איזה דם "ראוי להזאה" וטעון כיבוס:

1. **דם שניתז מן הצואר:** לא טעון כיבוס, כי הפסוק אומר "אֲשֶׁר יִזֶה", ומכאן שכיבוס הוא בדם שראוי להזאה (שנתקבל בכלי).
2. **דם שניתז מן הקרן ומן היסוד:** לא טעון כיבוס, כי הפסוק אומר "אֲשֶׁר יִזֶה" (בלשון עתיד, בדם שראוי להזאה), וזה כבר הוזנה. (ו"יסוד" מדובר על שיריים שראויים ליסוד אחרי ההזאה).
3. **דם שנשפך על הרצפה ואספו:** לא טעון כיבוס כי אינו ראוי להזאה.

- המשנה מסכמת שאין דם טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי שרת וראוי להזאה.

- הגמרא שואלת למה צריך את הדיוק "וראוי להזאה" אחרי כל הכללים. הגמרא מתרצת: שזה בא למעט דם שקיבלו בכלי שרת פחות מכדי הזאה בשני כלים נפרדים וערבב, שאף על פי שיש בו שיעור – הוא לא "ראוי להזאה".
- הגמרא מתלבטת האם אפשר ללמוד את הדין הזה ממי חטאת (שם הדין הזה קיים), והאם במי חטאת הדין הזה הוא הלכה למשה מסיני (ואז לא לומדים) או לימוד מהפסוק (ואז כן לומדים, כי יש פסוק דומה בדם).
- **רבי זריקא משום רבי אלעזר** אומר שגם בדם, אם קיבלו פחות מכדי הזאה בשני כלים – לא קידש.
- **רבא** מביא ברייתא שלומדת: "וְטָבֵל" (שלא ינגב את שולי הכלי) ו"בְדָם" (שיהיה בדם שיעור טבילה מעיקרו), ומהריבוי "מִן הַדָּם" לומדת הברייתא שעל כל הזאה צריך לטבול מחדש את האצבע באותו דם שבכלי. **רבא מפרש:** שהכוונה היא שאי אפשר להשתמש

בשיריים שנשארו על האצבע, וכמו שאמר **רבי אלעזר** ששיריים שבאצבע פסולים להזאה.

- הגמרא **מקשה** על הדין של **רבא** מברייתא לגבי חטאת פנימית: "עד שלא גמר מלהזות" הדם שיוצא מידו חייב כיבוס (סימן שהוא כשר). **רבא מתרץ**: אין הכוונה עד שגמר להזות (את כל שבע ההזאות בחטאת הפנימית), אלא הכוונה היא שעד שההזאה לא עזבה את היד שלו הדם טעון כיבוס על בגד, **אבל** פעם שהיא יצאה ההזאה מהיד, השיריים שעל האצבע הופכים לפסולים.
- **אביי** מקשה על **רבא** ממשנה בפרה אדומה: שאם הכהן גמר להזות – מקנח את ידו בגופה של פרה (שנשרפת). לכאורה מדובר רק שהוא גמר את שבע ההזאות מפרה אדומה ולא מה שנשאר על האצבע בין הזאה להזאה. **רבא מתרץ**: שהכוונה במשנה במסכת פרה שאת האצבע הוא לא מקנח בין הזאה להזאה על הפרה שלא ידבקו שערות, **אבל** כן צריך לקנח את האצבע בין הזאה להזאה על שפת המזרק, כי השיריים פסולים.

4. שמואל כהן קנה עור בהמה. האם דם חטאת שנשפך על העור הזה חייב בכיבוס?

דיני העור לעניין כיבוס בגד

המשנה דנה באילו בגדים טעונים כיבוס,

- **רבי יהודה** אומר: שעור בהמה טעון כיבוס רק **אחרי שהופשט** (כי רק אז הוא "ראוי לקבל טומאה").
- **רבי אלעזר** אומר: שאפילו אחרי שהופשט – הוא לא טעון כיבוס (כי הוא עדיין מחוסר מחשבה להיות כלי בשביל להפוך להיות כלי שמקבל טומאה).
- המחלוקת בין **רבי יהודה לרבי אלעזר** היא על דרישת הפסוק "בגד" לריבוי:
- **רבי יהודה**: המילה "בגד" מלמד שצריך דבר **הראוי לקבל טומאה**, ומכאן מרבה עור משהופשט.
- **רבי אלעזר**: המילה "בגד" מרבה רק בגד. **אבל** המשך הפסוק "**אֲשֶׁר עָלֶיהָ תִּכְבֵּס**" מרבה שק וכל מיני בגדים. אבל בגד ממעט דברים שהם לא מקבלים טומאה. הוא דורש דבר **המקבל טומאה** (לאחר מחשבה).
- **גבולות הכיבוס וחומרת החטאת**:
- המשנה אומרת שכיבוס חל רק **למקום הדם בלבד**, והכלל הוא: **אחד הבגד ואחד השק ואחד העור** טעונים כיבוס (אם הם ראויים לקבל טומאה – כדעת רבי יהודה אפילו בלי מחשבה נוספת – וראויים לכיבוס).
- **חומרת החטאת**: המשנה מסכמת: הכיבוס, שבירת כלי חרס (שבושלה בו החטאת), ומריקה ושטיפה בכלי נחושת (שבושלה בהם) – כל אלה נעשים **במקום קדוש** (בעזרה), וזה חומר מיוחד בחטאת.